УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

9. 12. 2022.

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
„Химнографски лик кнеза Лазара у словенској рукописној традицији"
КАНДИДАТА мастера Александре Ивановић и
МЕНТОРА проф. др Ирене Шпадијер

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

- **Датум и орган који је именовао Комисију**

Одлуком бр. 4118/1 од 25. 11. 2022. Наставно-научног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду образована је Комисија за оцену подобности докторанта **мастера Александре Ивановић** и теме докторске дисертације под називом **Химнографски лик кнеза Лазара у словенској рукописној традицији**.

- Састав Комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назива факултета, установе у којој је члан Комисије запослен:

1. др Зорица Витић, ванредни професор, Српска књижевност, 25. 05. 2021, Филолошки факултет Универзитета у Београду (председник Комисије);

2. др Светлана Томин, редовни професор, српска књижевност, Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 28. март 2013, Филозофски факултет у Новом Саду;

3. др Татјана Суботин-Голубовић, редовни професор, Историја српског народа у средњем веку са старословенским језиком и историјском географијом, 20. 09. 2017, Филозофски факултет у Београду.

II БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Кандидат у својој биографији наводи следеће податке:

Александра Ивановић рођена је 4. септембра 1992. године у Београду. Основну школу и Филолошку гимназију у Београду (смер: Живи језици – француски језик) завршила је као носилац Вукове дипломе. Основне академске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду (смер: Српска књижевност и језик са компаратистиком) завршила је 2017. године са просечном оценом 9,77. Мастер академске студије (смер: Српска књижевност) окончала је 2018. године на матичном факултету, са просечном оценом 10,00, одбранивши мастер рад „Служба светом кнезу Лазару између текстологије и поетике" – комисију су чиниле проф. др Ирена Шпадијер (ментор) и проф. др Зорица Витић (члан комисије).

У марту 2018. године уписала је мастер студије на Филозофском факултету Универзитета у Келну, програм „Cultural and Intellectual History between East and West“ који организује Славистички институт. Од октобра месеца 2018. године, као наставак двојног студијског програма у Келну, истовремено је похађала студије културологије на Факултету друштвених наука НИУ ВШЭ (Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», Факультет гуманитарных наук). Руски државни испит положила је у Москви оценом 10, у мају 2019. године, стекавши *диплом магистра с отличием,* пред комисијом којом је председавала Татјана Дмитријевна Венедиктова, професор Московског државног универзитета (МГУ) Ломоносов. У септембру 2019. године окончала је мастер студије на Универзитету у Келну, са највишом оценом (*sehr gut* – 1,1). У октобру 2018. године уписала је докторске студије Српске књижевности на Филолошком факултету Универзитета у Београду. До јесени 2020. године положила је све испите на докторским студијама, са просечном оценом 10,00.

Током основних студија додељена јој је стипендија за изузетно надарене студенте Министарства науке, образовања и технолошког развоја Републике Србије (2013–2015), а током мастер студија била је стипендиста Фонда за младе таленте Републике Србије (2017–2018). За време студијског боравка у Келну, стекла је стипендију Немачке службе за академску размену (DAAD), а у Москви и руску Државну академску стипендију. У децембру 2019. године, уручена јој је Повеља захвалности Филолошког факултета Универзитета у Београду, за изузетан допринос угледу Факултета и развоју науке о језику, књижевности и култури.

Учествовала је на следећим међународним конференцијама: „IX Римские Кирилло-Мефодиевские чтения“, одржаној у Риму и Салерну у фебруару 2019. године; „Славия: история, культура, язык“ на Институту за славистику РАН у Москви, у мају 2019. године; Прва научно-практична школа србистике „Доминанте српске културе“ у Красновидову (Московска област) у новембру 2019. године; Друга научно-практична школа србистике „Доминанте српске културе“ у новембру 2020. године; „XI Римские Кирилло-Мефодиевские чтения“ у фебруару 2021. године, „The Twenty-Third Biennial Conference of the International Society for the History of Rhetoric (ISHR)“ одржаној у Најмегену (Холандија) у августу 2022. године.

Током летњег семестра 2020. године радила је као сарадник у настави на предмету Средњовековна књижевност, а у новембру 2020. изабрана је у звање асистента на Катедри за српску књижевност са јужнословенским књижевностима.

Главну област њеног интересовања представљају поетика и текстологија средњовековне књижевности, херменеутика и филозофија књижевности, као и културолошке студије средњовековља.

Говори енглески, француски, италијански, немачки и руски језик.

III БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

СТУДИЈЕ И ЧЛАНЦИ:

1. „Служба светом кнезу Лазару према препису из Старог Сланкамена“, *Годишњак Катедре са српску књижевност са јужнословенским књижевностима*, година XIII, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд 2018, стр. 161–189.
2. „Рајићев *Цветник* и Лаурембергова *Acerra philologica*: између пансофистичке енциклопедије и средњовековног зборника“, *Доситејев врт*, бр. 6, Задужбина „Доситеј Обрадовић“, Београд 2018, стр. 79–95.
3. „Средневековая гимнография и поэтические горизонты современности“, *Девятые Римские кирилло-мефодиевские чтения,* Индрик, Москва 2019, стр. 80–87.
4. „Концепција освећеног језика и наслеђе средњовековног песништва у песми *Поглед* Момчила Настасијевића“, *Материалы I научно-практической школы сербистики «Доминанты сербской культуры»*, Москва, Издательство Московского университета, 2020, стр. 119–125.
5. „Существовала ли настоящая поэзия в Средние века? Древнесербское поэтическое творчество в литературной историографии XX века“, *Одиннадцатые Римские Кирилло-Мефодиевские чтения,* Москва, Индрик, 2021. (У штампи)

ПРИКАЗИ:

1. Дагмар Кристианс, *Топосы в песнопениях византийской служебной минеи и проблемы их переноса на славянскую почву*, Москва, Индрик, 2018, 152 стр, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, LXXXV, 2019, стр. 86–89.

IV ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидата, Комисија сматра да кандидат мастер Александра Ивановић **испуњава све услове за израду докторске дисертације.**

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

За ментора је предложена **др Ирена Шпадијер, редовни професор** Филолошког факултета у Београду, Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима (ужа научна област: Српска средњовековна књижевност; избор у звање: 22.01.2020. године).

Библиографија ментора са најмање 5 јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација.

1. *Свети Петар Коришки у старој српској књижевности*, Београд 2014.
2. *Почеци српске химнографије. Савина Служба светом Симеону*, Београд 2019.

3. *Служба светом кнезу Лазару*, Свети кнез Лазар. Споменица о шестој стогодишњици Косовског боја. 1389-1989, Београд 1989, 193-221 (са Ђ. Трифуновићем).
4. *Култ светитеља и настанак службе*, Зборник Матице српске за славистику, 53, Нови Сад 1997, 80-85.
5. *Химнографски жанр и богослужбена пракса – Теодосијеви канони светоме Симеону и светоме Сави*, Зборник Матице српске за славистику, 63, Нови Сад 2003, 343-351.
6. *Теодосијева служба Сави у бугарским рукописним збиркама*, Бугарска и Србија у кругу византијске цивилизације – България и Сърбия в контекста на византийската цивилизация, (Зборник реферата са бугарско-српског симпозијума, 14-16. септембар 2003, Софија), София 2005, 365-374.
7. *Најстарији преписи Теодосијеве Службе светом Симеону Мироточивом*, Старобългарска литература, кн. 33-34, София 2005 (2006), Филологически изследвания в чест на Климентина Иванова за нейната 65-годишнина, 100-105.
8. *Почеци старе српске црквене поезије*, Ђурђеви ступови и Будимљанска епархија. Зборник радова, Беране, Београд 2011, 209-217.
9. *Богослужбени списи посвећени Јоаникију Девичком*, Византијски свет на Балкану, књ. II, Византолошки институт САНУ, посебна издања 42/2, Београд 2012, 597-605.
10. *Јужнословенски пустињаци X-XIII века у најстаријој литерарној традицији*, Светци и свети места на Балканите. Материали от международната конференция, София, 14-16 юни 2012. Т. 1. Филология. Археография. Текстология. София, 2013 (= Старобългарска литература 47), 108-120.
11. *Најмлађи препис Службе светом Симеону од светога Саве*, у: Стефан Немања – преподобни Симеон Мироточиви. Зборник радова, ур. М. Радујко, Беране – Београд 2016, 679–687.
12. Антологический состав хиландарской рукописи № 505, Imperium Bulgariae. Studia in honorem annorum LX Georgii N. Nikolov / Българско царство. Сборник в чест на 60-годишнината на доц. д-р Георги Н. Николов. от. ред. А. Николов, София 2018, 815–827.
13. *Непознати атонски препис Савине Службе светом Симеону са пролошким житијем*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. LXXXIV (2018), 103–111.
14. *Службы святым сербам в рукописной минее № 11 из Свято-Пантелеймонова монастыря*, Славянское и балканское языкознание: Палеославистика – 2. Москва 2019, 408–415.
15. *Српска химнографија у доба архиепископије*, у: Краљевство и архиепископија у српским и поморским земљама Немањића: Тематски зборник у част 800 година проглашења краљевства и аутокефалне архиепископије свих српских и поморских земаља, ур. Љ. Максимовић и С. Пириватрић, Београд 2019, 549–572.

16. *Рукописне маргиналије и структура минеја бр. 11 из манастира Светог Пантелејмона на Атосу*, Славянски текстове и традиции. Сборник в чест на Катрин Мери Макробърт, Кирило-Методиевски студии, кн. 31, 2021, 345–358.

Комисија сматра да др Ирена Шпадијер, редовни професор, испуњава све услове за ментора ове докторске дисертације за област Српска средњовековна књижевност.

VI ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ:

ОЦЕНА **:**

1. формулације назива тезе (наслова)

Комисија закључује да је радни назив тезе „Химнографски лик кнеза Лазара у словенској рукописној традицији ” прикладан и да добро репрезентује суштину предложене теме истраживања.

2. предмета (проблема) истраживања

Предмет истраживања докторске дисертације Александре Ивановић је словенско рукописно наслеђе химнографских (песничких) састава посвећених кнезу Лазару Хребељановићу. Обликовање култа и књижевног лика светог кнеза од краја XIV до XIX века истражује се са књижевноисторијске, поетичке, литургичке, хагиолошке и културолошке тачке гледишта.

Комисија закључује да је предложени предмет истраживања својом сложеношћу, актуелношћу и значајем у областима дисертације.

1. Библиографија прелиминарних истраживања

Кандидат је приложио библиографију од 242 библиографске јединице релевантне за истраживање.

1. Д. И. Абрамович, *Софийская библиотека. Вып. I,* СПб., 1905.
2. Д. И. Абрамович, *Софийская библиотека. Вып. II. Четьи Минеи. Прологи. Патерики.* СПб., 1907.
3. С. С. Аверинцев, *Поетика рановизантијске књижевности*, Превели Драгољуб Недељковић и Марија Момчиловић, Београд: Српска књижевна задруга, 1982.
4. G. Agamben, *The End of the Poem: Studies in Poetics*, trans. Daniel Heller-Roazen, Stanford: Stanford University Press, Stanford, 1999.
5. A. Angusheva-Tihanov and I. Khristova-Shomova, Tropes in the liturgical rhetitic and hymnographic texts dedicated to SS Peter and Paul in the Slavonic tradition, *Palaeobulgarica*, 36(4), 2012, 18–38.

6. Маја Арађански-Рајков и др, *Ћирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске. Књ. 1. Јеванђеља*, Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1988.
7. J. Assmann, *Das kulturelle Gedächtnis: Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen,* München: Beck, 2000.
8. E. Auerbah, *Mimesis: prikazivanje stvarnosti u zapadnoj književnosti,* Beograd: Nolit, 1968.
9. A. Butterfield, Medieval genres and modern genre theory, *Paragraph*, 13(2), 184–201.
10. A. Butterfield, Why Medieval Lyric?, *ELH,* vol. 82 no. 2, 2015, 319–343.
11. J. A. Burrow, *The poetry of praise*, Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
12. G. Birkfellner, *Glagolitische und kyrillische Handschriften in Österreich*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, philophisch–historische Klasse, Schriften der Balkankommission, Linguistische Abteilung, XXIII, Wien: Verl. d. Österr. Akad. d. Wissenschaften, 1975.
13. В. В. Бичков, *Кратка историја византијске естетике*, Превела Наташа Пољак, Београд: Службени гласник, 2012.
14. В. Бјелогрлић, Т. Поповић, И. Шпадијер, Скраћенице најстаријих српских рукописа, *Археографски прилози 8*, 1986, 39–61.
15. Д. Богдановић, *Каталог ћирилских рукописа манастира Хиландара*, Београд: САНУ, НБС, 1978.
16. Д. Богдановић, Инвентар рукописа манастира Савине, у: Д. Медаковић, *Манастир Савина. Велика црква, ризница, рукописи*, Београд: Филозофски факултет, Институт за историју уметности, 1978, 89–96.
17. Д. Богдановић, *Инвентар ћирилских рукописа у Југославији (XI-XVIII века),* Београд: САНУ, 1982.
18. Д. Богдановић, *Историја старе српске књижевности*, Београд: Научна књига, 1991.
19. Д. Богдановић, *Студије из српске средњовековне књижевности,* Београд: Српска књижевна задруга, 1998.
20. Д. Богдановић и др, *Опис ћирилских рукописних књига манастира Високи Дечани. Књига прва*, прир. Н. Синдик, Београд: НБС, 2011.
21. С. Г. Бочаров, *Генетическая память литературы*, Москва: РГГУ, 2012.
22. A. Breeze and A. Spearing, Textual Subjectivity: The Encoding of Subjectivity in Medieval Narratives and Lyrics, *The Modern Language Review*, 2007, 102(3):835.
23. C. S. Brown, *Music and Literature: A Comparison of the Arts*, Athens: University of Georgia Press, 1948.
24. Н. У. Бубнов, О. П. Лихачева и В. Ф. Покровская, *Пергаменные рукописи библиотеки АН СССР. Описание русских и славянских рукописей XI–XVI веков*, Ленинград: Наука, 1976.
25. А. А. Булыкина, Н. В. Мосягина, Н. В. Рамазанова, Е. А. Шустик, Службы сербским святым в древнерусских певческих рукописях, *Материалы международной научно-практической конференции «Вместе сквозь века. К истории русско-сербских культурных, духовных и политических связей»*, Санкт-Петербург: Правительство Ленинградской области, 2017, 117–122.
26. V. Valiavitcharska, *Rhetoric and Rhythm in Byzantium: The Sound of Persuasion*, Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
27. C. Walter, *The Warrior Saints in Byzantine Art and Tradition*, Abingdon: Routledge, 2016.

28. А. Е. Викторов, *Каталог славянорусских рукописей, приобретенных Московским публичным и Румянцевским музеями, в 1868 г., после Д.В. Пискарева*, Москва: Тип. В. Готье, 1871.
29. А. Е. Викторов, *Собрание рукописей В.И. Григоровича,* Москва: Тип. М.Н. Лаврова,1879.
30. А. Е. Викторов, *Собрание рукописей П.И. Севастьянова*, Москва: Тип. Э. Лисснер и Ю. Роман, 1881.
31. З. Витић, *Свети Петар Атонски у византијској и јужнословенској традицији,* Београд: Чигоја штампа; Бањалука: Друштво наставника српског језика и књижевности Републике Српске, 2020.
32. Д. Вуксан, Рукописи Цетињскога манастира, *Зборник за историју Јужне Србије 1 (1936)*, 190–221.
33. Х.-Г. Гадамер, *Европско наслеђе*. Београд: Плато, 1999.
34. S. Gador-Whyte and A. Mellas, *Hymns, homilies and hermeneutics in Byzantium*, Leiden: Brill, 2021.
35. G. Gebauer and C. Wulf, *Mimésis. Culture, Art, Societé (Mimesis: Culture, Art, Society)*, Berkeley: University of California Press, 1996.
36. М. Георгиевски, Опис на словенските ракописи во Народниот музеј во Битола и во Историскиот музеј во Крушево, *Гласник на Институтот за национална историја (ГИНИ),* 19 (1975), 115–143.
37. K. Günther, Slawische Handschriften in Deutschland, *Zeitschrift für Slawistik*, Berlin Vol. 5, Iss. 3, (Jan 1, 1960): 318–355.
38. А. В Горский и К. И. Невоструев, *Описание славянских рукописей Московской Синодальной библиотеки I–III*, Москва: в Синодальной типографии (1855-1869).
39. Е. Э. Гранстрем, *Описание русских и славянских пергаменных рукописей: Рукописи русские, болгарские, молдовлахийские, сербские*. Ленинград: ГПБ им. М.Е. Салтыкова-Щедрина, 1953.
40. Д. Грбић и др, *Ћирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске. Књ. 2. Апостоли*, Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1991.
41. Д. Грбић и др, *Ћирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске. Књ. 4. Псалтири*, Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1993.
42. Д. Грбић и др, *Ћирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске. Књ. 5. Минеји, Октоиси, Триоди*, Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1996.
43. Д. Грбић и др, *Ћирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске. Књ. 15. Пролози; Службе и житија*, Нови Сад: Библиотека Матице српске, 2011.
44. R. Grégoire, *Manuale di agiologia. Introduzione alla letteratura agiografica*, Fabriano: Monastero San Silvestro abate, 1996.
45. C. Gschwandtner, Toward a Ricoeurian hermeneutics of liturgy, *Worship*, 86(6), 2012, 482-505.
46. C. M. Gschwandtner, Mimesis or Metamorphosis? Eastern Orthodox Liturgical Practice and Its Philosophical Background, *Religions*, 2017, 8(5): 92, 1–22.
47. C. Gschwandtner, *Welcoming Finitude: Toward a Phenomenology of Orthodox Liturgy*, New York: Fordham University Press, 2019.
48. А. А. Гусева, *Украинские книги кирилловской печати XVI-XVIII вв.: каталог изданий, хранящихся в Государственной библиотеке СССР имени В. И. Ленина. Вып. 1, 1574 г.-I половина XVII в*, Москва: Государственная библиотека СССР имени В.И. Ленина, 1976.

49. Ф. Н. Добрянский, *Описание рукописей Виленской публичной библиотеки, церковно-славянских и русских,* Вильна: Тип. А.Г. Сыркина, 1882.
50. P. Dronke, *The Medieval Lyric*, London: Hutchinson University Library, 1968.
51. У. Еко, *Уметност и лепо у естетици средњег века*, Нови Сад: Светови, 1992.
52. Г. П Енин*, Описание документов XIV–XVII вв. в копийных книгах Кирилло-Белозерского монастыря, хранящихся в Отделе рукописей Российской национальной библиотеки*, Санкт-Петербург: Изд-во Рос. нац. б-ка, 1994.
53. В. М. Загребин и О. В. Творогов, *Рукописные книги собрания М. П. Погодина. Каталог. Вып. 1.* Ленинград: Изд-во Рос. нац. б-ка, 1988.
54. В. М. Загребин и О. В. Творогов, *Рукописные книги собрания М. П. Погодина*. *Каталог. Вып. 2.* СПб: Изд-во Рос. нац. б-ка, 1992.
55. *Зборник црквених богослужбених песама, псалама и молитава: извод из Типика и црквенословенски речник за православне цркве и школе,* Београд: Издање Светог архијерејског синода Српске православне цркве, 1958.
56. Й. Ивановъ, *Български старини изъ Македония*, София: Наука и изкуство, 1970.
57. К. Иванова, *Български, сръбски и молдо-влахийски кирилски ръкописи в сбирката на М.П.Погодин*, София: БАН, 1981.
58. К. Иванова, *Bibliotheca Hagiographica Balcano-Slavica,* София: Академично издателство "Проф. Марин Дринов", 2008.
59. К. Иванова, Е. Мусакова, К. Поповски и др, *Каталог на славянските ръкописи от Зографската света обител (№ 287–405).* Света гора: Зографски манастир, 2017.
60. А. Ивановић, *Служба светом кнезу Лазару* према препису из Старог Сланкамена, *Годишњак Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима,* 13, 2018, 161–189.
61. А. Иванович, Средневековая гимнография и поэтические горизонты современности, *Девятые Римские кирилло-мефодиевские чтения. Материалы конференции (Рим — Салерно, 4—9 февраля 2019 г.)*, под ред. И. Вернер, Н. Запольской, М. Обижаевой, Москва: Индрик, 80–87, 2019.
62. N. W. Ingham, The Problem of Old Russian Genres, *Slavic and East European Journal*, Vol. 31, No. 2, 1987, 234 – 279.
63. И. В. Ягич, *Служебные минеи за сентябрь, октябрь и ноябрь: в церковнославянском переводе по русским рукописям 1095-1097 г,* Санкт-Петербург: Отделение русского языка и словесности Императорской Академии наук, 1886.
64. Р. Јакобсон, „Структура двеју српскохрватских песама“, *Зборник за филологију и лингвистику*, IV-V (1961-1962), 131–139.
65. А. И. Яцимирский, *Славянские и русские рукописи румынских библиотек,* Санкт-Петербург: Издательство Императорской Академии Наук, 1905.
66. А. И. Яцимирский, *Описание южнославянских и русских рукописей заграничных библиотек. Т. I. Вена, Берлин, Дрезден, Лейпциг, Мюнхен, Прага, Любляна, Петроград,* Санкт-Петербург: Российская академическая государственная типография, 1921.
67. И. Иеромонах*, Опись рукописей, перенесенных из библиотеки Иосифова монастыря в библиотеку Московской духовной академии*, Москва: Имп. О-во истории и древностей российских при Московском ун-те, 1882.

68. Т. Јовановић, *Инвентар српских ћирилских рукописа Народне библиотеке у Паризу,* Београд: НБС, 1981.
69. Т. Јовановић, *Стара српска поезија, записи и натписи, аренге*, Приредио Томислав Јовановић, Антологијска едиција Десет векова српске књижевности, Књ. 5, Нови Сад: Издавачки центар Матице српске, 2013.
70. Б. Јовановић Стипчевић, *Рукописи ресавског круга (1392–1427). Каталог изложбе у манастиру Ресави*, Београд: НБС, 1980.
71. М. Йовчева, *Старобългарският служебен миней,* София: Издателски център "Боян Пенев", 2014.
72. К. Калайдович и П. Строев, *Обстоятельное описание славяно-российских рукописей, хранящихся в Москве в библиотеке тайнаго советника, сенатора, двора его императорскаго величества действительнаго каммергера и кавалера графа Федора Андреевича Толстова*, Москва: В типографии С. Селивановскаго, 1825.
73. К. Калайджиева*, Българска ръкописна книга X-XVIII в. : каталог,* София: Комитет за изкуство и култура, 1976.
74. J. Culler, Why Lyric?, *PMLA*, Cambridge University Press, 2008, vol. 123, no. 1, 201–206.
75. *Каталог славяно-русских рукописных книг XV века, хранящихся в Российском государственном архиве древних актов*. Москва: Древлехранилище, 2000.
76. *Каталог славяно-русских рукописных книг XVI века, хранящихся в Российском государственном архиве древних актов. Вып. 1: Апостол – Кормчая.* Москва: Древлехранилище, 2005.
77. R. Cleminson, *The Anne Pennington Catalogue. A Union Catalogue of Cyrillic Manuscripts in British and Irish Collections*, London: School of Slavonic and East European Studies, University of London, 1988.
78. R. Cleminson, E. Moussakova and N. Voutova, *Catalogue of the Slavonic Cyrillic Manuscripts of the National Széchényi Library*, Budapest: Central European University Press, 2006.
79. Б. Ковачевић, Архив Српске академије наука у Београду. Збирка рукописа и старих штампаних књига, *Архивист 3–4* (1957), 105–198.
80. Б. Ковачевић, Збирка рукописа и старих штампаних књига у Српској академији наука и уметности у Београду*, Годишњак САНУ 14/1*, за јануар–јун 1962 (1963), 79–84.
81. Х. Кодов, *Опис на славянските ръкописи в библиотеката на българската академия на науките*, София: БАН, 19669.
82. Х. Кодов, Б. Райков и С. Кожухаров, *Опис на славянските ръкописи в библиотеката на Зографския манастир в Света Гора. Том 1*, София: Издателство "Свят", 1985.
83. А. Компањон, *Демон теорије*, Нови Сад: Светови, 2002.
84. *Краткий обзор собрания рукописей, принадлежавшего преосвященному епископу Порфирию, а ныне хранящегося в Императорской публичной библиотеке*, СПб., 1885.
85. С. Косановић, Српске старине у Босни, Гласник Српског ученог друштва 29 (1871), 158–188.
86. Р. Н. Кривко, Перевод, парафраз и метр в древних славянских кондаках, I : Метрика древней церковнославянской поэзии в исследованиях XIX–XXI вв, *Revue des Études Slaves, Paris*, 2011, 82-2, 169–202.

87. Р. Н. Кривко, Перевод, парафраз и метр в древних славянских кондаках, II : Критика, история и реконструкция текстов, *Revue des Études Slaves*, 2011, 82-4, 715-743.
88. R. N. Krivko, A Typology of Byzantine Office Menaia of the 11th – 14th cc. In: R. Krivko, B. Lourié, A. Orlov (eds.). *Scrinium. Journal of Patrology, Critical Hagiography, and Ecclesiastical History 7–8,* 2012, 3–68.
89. Р. Н. Кривко, Славянские служебные минеи как источник по византийской гимнографии, В: *Христіанскій Востокъ. Новая серія = Christian East. New Series 6/XII,* С.-Петербург, Москва, 378–390.
90. Р. Н. Кривко, *Текстология и язык славянских служебных миней XI-XIV вв,* Диссертация на соискание ученой степени доктора филологических наук, Москва, Институт славяноведения РАН, 2015.
91. Д. Кристианс, *Топосы в песнопениях византийской служебной минеи и проблемы их переноса на славянскую почву*, Москва: Индрик, 2018.
92. D. Krueger, *Liturgical Subjects: Christian Ritual, Biblical Narrative, and the Formation of the Self in Byzantium*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2014.
93. T. Cuneo, *Ritualized Faith: Essays on the Philosophy of Liturgy*, Oxford: Oxford University Press, 2016.
94. Ernst Robert Curtius, *European Literature and the Latin Middle Ages*, Princeton: Princeton University Press, 2013.
95. Ph. Lacoue-Labarthe, *L'imitation des modernes*, Galilée: Paris, 1985.
96. Ж. Л. Левшина, *Рукописи сербского правописания Российской национальной библиотеки: каталог,* Санкт-Петербург: Российская национальная библиотека, 2021.
97. E. Linţa, *Catalogul Manuscriselor Slavo-Române din Cluj-Napoca*, Bucureşti: Universitatea din Bucureşti, 1980.
98. E. Linţa, *Catalogul Manuscriselor Slavo-Române din Iaşi*, Bucureşti: Universitatea din Bucureşti, 1980.
99. E. Linţa, L. Djamo-Diaconiţă, O. Stoicovici, *Catalogul manuscriselor slavo-române din Bucuresti,* Bucuresti: Universitatea din Bucuresti, Facultatea de Limbi si Literaturi Străine 1981.
100. E. Linţa, *Catalogul Manuscriselor Slavo-Române din Braşov*, Bucureşti: Universitatea din Bucureşti, 1985.
101. Д. С. Лихачов, *Поетика старе руске књижевности*, Превео Димитрије Богдановић, Београд: Српска књижевна задруга, 1972.
102. В. Лёгких, Последование святым царственным мученикам в контексте княжеской службы, *Fontes Slaviae Orthodoxae*, 3(3), 2019, 101–120.
103. A. Louth, Space, Time and the Liturgy, In: *Encounter between Eastern Orthodoxy and Radical Orthodoxy: Transfiguring the World through the Word*. Edited by A. Pabst and C. Schneider, Farnham: Ashgate, 2009, 215–31.
104. Џ. Мајендорф, *Византијско богословље – историјски токови и догматске теме*, Крагујевац: Каленић, 2008.
105. К. Мано-Зиси, Рукописне књиге цркве Св. Николе у Заступу, у: *Скрипторији и манастирске библиотеке у Црној Гори*, ур. Душан Мартиновић, Цетиње: Централна народна библиотека СР Црне Горе „Ђурђе Црнојевић”, 1989, 181–253.
106. М. Марковић, О иконографији светих ратника у источнохришћанској уметности и о представама ових светитеља у Дечанима, у: В. Ј. Ђурић (ур.),

Зидно сликарство манастира Дечана. Грађа и студије, Београд: САНУ, 1995, 567–633.
107. M. Matejić and D. Bogdanović, *Slavic codices of the Great Lavra monastery. A description,* Sofia: Centre international d'information sur les sources de l'histoire balkanique et méditerranéenne, 1989
108. P. Matejić and H. Thomas, *Catalog: Manuscripts on microform of the Hilandar Research Library (The Ohio State University) I-II,* Columbus, Ohio: Resource Center for Medieval Slavic Studies – OSU, 1992.
109. Л. Мирковић, *Православна литургика или наука о богослужењу Православне источне цркве, 1-2,* Београд: Свети архијерејски синод Српске православне цркве, 1982.
110. П. Момировић, Манастир Гомионица, *Богословље 24* (1965), 47–96.
111. П. Момировић, Збирка српскословенских рукописа Музеја Срема у Сремској Митровици, *Грађа за проучавање споменика културе Војводине 10*, 1981, 245–248.
112. П. Момировић и Љ. Васиљев, *Ћириличке рукописне књиге Цетињског манастира: XIV–XVIII вијек*, Цетиње: Централна народна библиотека Републике Црне Горе "Ђурђе Црнојевић", 1991.
113. O. Mitric, Catalogul manuscriselor slavo-române din Biblioteca Mănăstirii Suceviţa, Suceava: Editura Universităţii “Ştefan cel Mare”, 1999.
114. Н. В. Мосягина, Песнопения в честь великомученика князя Лазаря Сербского в древнерусских нотированных рукописях, у: *Музикологија / Musicology (28),* Београд : Музиколошки институт Српске академије наука и уметности, 2020, 47–60.
115. V. Mošin, *Ćirilski rukopisi Jugoslavenske akademije, II. dio, Reprodukcije,* Zagreb: JAZU, 1952.
116. V. Mošin, Izvještaj o radu na uređenju Bogišićeva arhiva u Cavtatu, *Ljetopis JAZU,* knjiga 59, 1954, 16–40.
117. V. Mošin, *Ćirilski rukopisi Jugoslavenske akademije, I. dio, Opis rukopisa,* Zagreb: JAZU, 1955.
118. V. Mošin, Ćirilski rukopisi Cetinjskog manastira, *Ljetopis JAZU 61*, 1956, 280–284.
119. V. Mošin i M. Radeka, Ćirilski rukopisi u sjevernoj Dalmaciji, *Starine JAZU*, Zagreb, 1958, 189–214.
120. В. Мошин, Ћирилски рукописи манастира Св. Тројице код Пљеваља, *Историски записи 1–2*, 1958, 235–260.
121. V. Mošin i S. Traljić, Ćirilski spomenici u Bosni i Hercegovini, *Naše starine. Godišnjak Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodih rijetkosti N. R. Bosne i Hercegovine,* 1959, 63–104.
122. В. Мошин, Ћирилски рукописи Морачког манастира, *Историјски записи 3,* 1960, 553–565.
123. В. Мошин, Ћирилски рукописи у манастиру Никољцу код Бијелог Поља, *Историски записи 18,* 1961, 681–708.
124. В. Мошин, Рукописи манастира Грачанице, *Старине Косова и Метохије I,* 1961, 19–75.
125. V. Mošin, Ćirilski rukopisi i pisma Narodne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu, *Radovi Staroslovenskog instituta 5,* 1964, 163–233.
126. В. Мошин, Рукописи из цркве у Дубоком Потоку и из цркве Св. Николе у селу Дураковцу, *Старине Косова и Метохије IV–V*, 1971, 137–149.

127. В. Мошин, *Ћирилски рукописи у Повијесном музеју Хрватске. Копитарева збирка словенских рукописа и Цојсов ћирилски одломак у Љубљани*, Београд: СКЗ, 1971.
128. В. Мошин, *Словенски ракописи во Македонија*, Скопје: Архив на Македонија, 1971.
129. В. Мошин, Рукописи Пећке патријаршије, *Старине Косова и Метохије IV–V*, 1971, 5–135.
130. В. Мошин, Допуна опису рукописа манастира Грачанице, *Старине Косова и Метохије IV–V*, 1971, 161–164.
131. В. Мошин, Љ. Васиљев, Д. Богдановић, М. Гроздановић-Пајић, *Рукописи Музеја Српске православне цркве: Збирка Радослава М. Грујића. Књига прва, Археографски опис, Св. 1*, Београд: НБС, Музеј Српске православне цркве, 2017.
132. В. Мошин, Љ. Васиљев, Д. Богдановић, М. Гроздановић-Пајић, *Рукописи Музеја Српске православне цркве: Збирка Радослава М. Грујића. Књига прва, Археографски опис, Св. 2*, Београд: НБС, Музеј Српске православне цркве, 2020.
133. *Музейное собрание рукописей. Описание. Том 1,* Москва: ГБЛ, 1961.
134. *Музейное собрание рукописей. Описание. Том 2,* Москва: Научно-издательский центр Скрипторий, 1997.
135. M. Mulić, *Srpski izvori pletenija sloves,* Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1975.
136. Е. Мусакова, Корпус на украсените славянски ръкописи в Националната библиотека "Св. св. Кирил и Методий" X/XI–XIV в. Т. 1. Ч. 1. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2021.
137. А. Наумов, *Старо и ново. Студије о књижевности православних Словена*, Ниш: Центар за црквене студије, 2009.
138. R. Nešković, *Srednjovekovna filozofija – cogito i credo*, Beograd: Zavod za udžbenike, 2000.
139. D. Obolensky, *The Byzantine Commonwealth: Eastern Europe, 500-1453*, London: Weidenfeld and Nicolson, 1971.
140. *О Србљаку*. *Студије*, Београд: Српска књижевна задруга, 1970.
141. C. Pavlikianov, A Short Catalogue of the Slavic Manuscripts in Vatopedi, *Byzantina Symmeikt*a, 10, 1996.
142. C. Pavlikianov, A Short Catalogue of the Slavic Manuscripts in the Docheiariou Monastery, *Byzantina Symmeikta*, 14, 2001.
143. P. P. Panaitescu, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei RPR, Vol. 1*, Editura Academiei Republicii Populare Romîne: 1959.
144. P. P. Panaitescu, *Catalogul manuscriselor slavo-române şi slave din Biblioteca Academiei Române II*, Bucureşti: Editura Academiei Române, 2003.
145. P. P. Panaitescu, Z. Mihail, *Catalogul manuscriselor slavo-române şi slave din Biblioteca Academiei române III*, Bucureș̦ti: Editura Academiei Române, 2018.
146. В. Петковић, *Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа*, Београд: Научно дело, 1950.
147. С. Петковић, *Опис рукописа манастира Крушедола*, Сремски Карловци: Српска манастирска штампарија, 1914.
148. С. Петровић, *Косовска битка у усменој поезији,* Београд: Гутенбергова галаксија, 2001.

149. Ф. Є. Петрунь, *Рукописна збірка В. І. Григоровича.* Одесса: Праці Одес. Центр. наук. б-ки, 1927, 137-161.
150. R. Picchio, The Function of Biblical Thematic Clues in the Literary Code of „Slavia Orthodoxa“, *Slavica Hierosolymitana*, vol. 1, 1977, 1–31.
151. J. B. Pitra, *Hymnographie de l'Église grecque*, Roma: La Civiltà Cattolica, 1867.
152. D. Pearsall, Medieval Literature and Historical Enquiry. *The Modern Language Review*, vol. 99, no. 4 2004, xxxi – xlii.
153. Г. Подскалски, *Средњовековна теолошка књижевност у Бугарској и Србији (865 – 1459)*, Београд: Православни богословски факултет, 2010.
154. А. Попов, *Описание рукописей и каталог книг церковной печати библиотеки А. И. Хлудова*, Москва: Синод. Тип, 1872.
155. У. Поповић, *Језик и бивствовање: фундаментална онтологија језика*, Београд: Српско филозофско друштво, 2019.
156. Th. Pratsch, *Der hagiographische Topos. Griechische Heiligenviten in mittelbytantinischer Zeit,* Berlin-New York: De Gruyter, 2005.
157. Т. Н. Протасьева, *Описание рукописей Синодального собрания (не вошедших в описание А.В. Горского и К.И. Невоструева),* Москва: Глав. архивное упр. при Совете Министров СССР. Археограф. комис. при АН СССР. Гос. ист. Музей, 1970.
158. Т. Н. Протасьева, *Описание рукописей Синодального собрания (не вошедших в описание А.В. Горского и К.И. Невоструева), ч. II,* Москва: Глав. архивное упр. при Совете Министров СССР. Археограф. комис. при АН СССР. Гос. ист. Музей, 1973.
159. Ђ. Сп. Радојичић, Почетак косовске легенде, *Летопис Матице српске*, 1962 (390), 85-88.
160. Н. В. Рамазанова, Службы князьям Владимиру Киевскому и Лазарю Сербскому в русских нотированных рукописях, *Десятые Загребинские чтения*, Санкт Петербург: РНБ, 87–100, 2016.
161. Б. Райков, Х. Кодов и Б. Христова, *Славянски ръкописи в Рилския манастир 1. Библейски и богослужебни книги*, София: Наука и изкуство, 1986.
162. Б. Райков, С. Кожухаров, Х. Миклас, Х. Кодов, *Каталог на славянските ръкописи в библиотеката на Зографския манастир в Света Гора*, София: Клуб '90, 1994.
163. З. Ранковић, В. Вукашиновић и Р. Станковић, *Инвентар рукописа Библиотеке Српске патријаршије*, Београд: Службени гласник, Библиотека Српске патријаршије, 2012.
164. З. Ранковић и Б. Тодић, *Српске рукописне књиге у Словачкој,* Београд: Библиотека Српске патријаршије, 2016.
165. З. Ранковић, *Српске рукописне књиге у Мађарској,* Београд: Библиотека Српске патријаршије, 2018.
166. А. Рочкомановић, Свети архиепископ Арсеније I у месецословима од XIV до XIX века, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, Књ. LXXIV, св. 1–4 (за 2008), Београд, 2009, 127–143.
167. Т. Руди, Средневековая агиографическая топика (принцип imitatio и проблемы типологии), у: Л. И. Сазонова (ред.), *Литература, культура и фольклор славянских народов, XIII Международный съезд славистов*

(Любляна, август 2003 г.): Доклады русской делегации, Москва: ИМЛИ РАН, 2002, 40–55.
168. *Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в России, странах СНГ и Балтии. XIV век. Выпуск 1,* Москва: Индрик, 2002.
169. Н. Синдик, М. Гроздановић-Пајић и К. Мано-Зиси, *Опис рукописа и старих штампаних књига Библиотеке Српске православне епархије будимске у Сентандреји*, Београд: Народна библиотека Србије, Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1991.
170. С. Н. Смирнов, Сербские святые в русских рукописях, *Юбилейный сборник русского археологического общества в Королевстве Югославии*, Београд: (s. n.), 1936, 161–274.
171. D. N. Smith, *Sounding/Silence: Martin Heidegger at the Limits of Poetics,* New York: Fordham University Press, 2013.
172. *Собрания Д. В. Разумовского и В. Ф. Одоевского; Архив Д. В. Разумовского: описания*, Министерство культуры РСФСР, Государственная ордена Ленина библиотека СССР имени В. И. Ленина, Отдел рукописей; под редакцией И. М. Кудрявцева. Москва: [б. и.], 1960.
173. Ф. Г. Спасский, *Русское литургическое творчество*, Москва: Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2008.
174. K. Spronk, G. Rouwhorst, S. Royé, *A Catalogue of Byzantine Manuscripts in their Liturgical Context: Challenges and Perspectives,* Turnhout: Brepols, 2009.
175. Е. Спространов, *Опис на ржкописитѣ в библиотеката при Св. Синод на Българската Църква в София*, София: Държавна печатница, 1900.
176. Е. Спространов, *Опис на ръкописите от библиотека при Рилския Манастир*, София: Държавна печатница, 1902.
177. *Србљак. Службе, канони, акатисти,* 1-3, приредио Ђ. Трифуновић, превео Д. Богдановић, превод редиговали Д. Богдановић и Ђ. Трифуновић, Београд: Српска књижевна задруга, 1970.
178. В. И. Срезневский и Ф. И. Покровский, *Описание Рукописного отделения Библиотеки Императорской Академии наук. 1. Рукописи,* Санкт-Петербург: Издательство Императорской Академии Наук, 1910-1930.
179. Р. Станкова, Топоси за изобразяване на владетеля светец и светеца войн в южнославянската книжнина през XIII в., *Slovene. International Journal of Slavic Studies,* Vol. 2(1), 2013, 123–140.
180. Радослава Станкова, *Култ и химнография: служби за местни южнославянски и балкански светци в ръкописи от XIII–XV в,* София: АИ "Проф. Марин Дринов", 2012.
181. К. Станчев, *Опис на славянскитие ръкописи в Пловдивската НБ «Иван Вазов», постьпили след 1920 г,* София: Изд. на Народната библиотека „Кирил и Методий", 1982.
182. Д. Стефановић, Мелодијско порекло стихире у част кнезу Лазару, *Манастир Раваница. Споменица о шестој стогодишњици 1381–1981*, друго, пресликано издање, Београд: Управа манастира Раваница, 1997, 201–204.
183. Д. Стефановић и М. Стефановић-Бановић, Инвентар српских ћирилских рукописа у Мађарској (XIII-XIX век), *Археографски прилози 34,* 2012, 39–75.
184. М. Стоянов и Х. Кодов, *Опис на славѧнските ръкописи в Софийската народна библиотека*, III. София, 1964.
185. М. Стоянов и Х. Кодов*, Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека*, IV, София, 1971.

186. Љ. Стојановић, *Каталог рукописа и старих штампаних књига. Збирка Српске краљевске академије*, Београд : Српска краљевска академија, 1901.
187. Љ. Стојановић, *Каталог Народне библиотеке у Београду IV: Рукописи и старе штампане књиге,* Београд: САНУ, НБС; Нови Сад: Матица српска, 1982.
188. Т. Суботин-Голубовић, *Српско рукописно наслеђе од 1557. године до средине XVII века*, Београд: САНУ, 1999.
189. Т. Суботин-Голубовић, Календари српских рукописа прве половине XV века, *ЗРВИ XLIII* (2006): 175–188.
190. Т. Суботин-Голубовић, Октоих - узор и инспирација за средњовековне српске химнографе, *Музикологија / Musicology (11),* Београд : Музиколошки институт Српске академије наука и уметности, 2011, 53–62.
191. Т. Суботин-Голубовић, Типологија и химнографски репертоар српских литургијских зборника 13. века, у: *Зборник радова међународног научног скупа "Осам векова аутокефалије Српске православне цркве (1219-2019): историјско, богословско и културно наслеђе"*, Београд: Православни богословски факултет, 2020, 277–285.
192. Т. Суботин-Голубовић, *Култови светих и писана реч у средњовековној Србији*, Београд : Чигоја штампа, 2022.
193. Б. Сувајџић, *Кључ од Косова,* Београд: Албатрос плус, 2022.
194. R. F. Taft, *Beyond East and West. Problems in liturgical understanding*, Washington, D.C.: Pastoral Press, 1984.
195. А.-Э. Тахиаос, *Славянские рукописи Свято-Пантелеймонова монастыря (Руссик) на горе Афон*, Санкт-Петербург: Издательство «Русско-Балтийский информационный центр “Блиц”, 2012.
196. Ђ. Трифуновић, *Српски средњовековни списи о кнезу Лазару и Косовском боју*, Крушевац: Багдала, 1968.
197. Ђ. Трифуновић, *Стара књижевност,* Приредио Ђ. Трифуновић, Београд: Нолит, 1972.
198. Ђ. Трифуновић и И. Шпадијер, Служба светом кнезу Лазару, *Свети кнез Лазар. Споменица о шестој стогодишњици Косовског боја*. *1389-1989,* Београд: Свети архијерски синод Српске православне цркве, 1989, 193-221.
199. Ђ. Трифуновић, *Азбучник српских средњовековних књижевних појмова*, Друго, допуњено издање, Београд: Нолит, 1990.
200. Ђ. Трифуновић, *Романов типик*, Типик архиепископа Никодима, 2. Српскословенски текст разрешио Лазар Мирковић, приредио Ђорђе Трифуновић, Београд, 2007.
201. А. А. Турилов, *Предварительный список славяно-русских рукописных книг XV в., хранящихся в СССР,* Москва: ИНИОН, 1986.
202. А. А. Турилов, *Межславянские культурные связи эпохи средневековья и источниковедение истории и культуры славян: Этюды и характеристики*, Москва: Знак, 2012.
203. А. А. Турилов, и Л. В. Мошкова*, Каталог славянских рукописей афонских обителей / Каталог словенских рукописа светогорских манастира*, Београд: Чигоја штампа, 2016.
204. *The Routledge Handbook of Contemporary Philosophy of Religion*, edited by Graham Oppy, London: Routledge, 2015.
205. В. Ћоровић, Рукописи Универзитетске библиотеке у Београду, *Споменик СКА LXXXVII*, 1938, 95–104.

206. M. Ch. Ferro, *Sante madri*. Una tipologia particolare di sante della Rus', *Studi Slavistici* IV, 2007, 65–83.
207. M. Heidegger, *Poetry, language, thought*, translated and introduction by Albert Hofstadter, New York: Harper & Row, 1971.
208. М. Хајдегер, *Мишљење и певање*, Превео Б. Зец, Београд: Нолит, 1982.
209. М. Хајдегер, *Предавања и расправе*, Превео Б. Зец. Београд: Плато, 1999.
210. М. Хајдегер, *Шумски путеви,* Београд: Плато, 2000.
211. C. Hannick, Exégèse, typologie et rhétorique dans l'hymnographie byzantine. *Dumbarton Oaks Papers*, 53, 1999, 207–218.
212. М. Харисијадис, Рукописи из београдских збирки, *Годишњак града Београда 20 (1973),* 325–338.
213. G. Hughes, *Worship as Meaning: A Liturgical Theology for Late Modernity*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
214. Б. Христова, Д. Караджова и А. Икономава, *Български ръкописи от XI до XVIII век запазени в България. Своден каталог. Том 1*, София: Народна библиотека "Кирил и Методий", 1982.
215. Б. Христова, Д. Караджова и Н. Вутова, *Опис на славянските ръкописи в Софийската Народна Библиотека,* V, София: Народна Библиотека "Св. св. Кирил и Методий", 1996.
216. Б. Христова, А. Джурова и В. Велинова, *Опис на славянските ръкописи от Центъра за славяно-византийски проучвания "Проф. Иван Дуйчев" към Софийския университет "Св. Климент Охридски" XIV-XIX в,* София: Софийски университет "Св. Климент Охридски", 2000.
217. Б. Христова, Е. Мусакова и Е. Узунова, *Опис на славянските ръкописи в Църковно-историческия и архивен институт. Том 1: Библейски книги,* София: Борина, 2009.
218. Б. Христова и др*, Славянские рукописи болгарского происхождения в Российской национальной библиотеке,* София: УИ " Св. Климент Охридски" 2009.
219. W. Hörandner, A. Rhoby, N. Zagklas, *A Companion to Byzantine Poetry*, Leiden: Brill, 2019.
220. Б. Цонев, *Опис на ръкописите и старопечатните книги на Народната библиотека в София*, I, София, 1910.
221. Б. Цонев, Кирилски ръкописи и старопечатни книги в Загребе. – *Сборник на Българската Академия на науките I. Клон историко-филологичен и фолклорен*, София, 1913, 1–54.
222. Б. Цонев, Опис на славянските ръкописи и старопечатни книги в Пловдивската народна библиотека, София: Държавна печатница, 1920.
223. Б. Цонев, *Опис на славянските ръкописи в софийската народна библиотека,* II, София, 1923.
224. Б. Цонев, *Славянски ръкописи въ берлинската държавна библиотека,* София: Печатница П. Глушковъ, 1937.
225. Е. Чежия, *Каталог рукописей, печатных книг и архивных материалов Русского Свято-Пантелеймонова монастыря на Афоне,* Святая гора*:* Издание Русского Свято-Пантелеймонова монастыря на Афоне, 2015.
226. Е. В. Чишковская*, Службы сербским святым по русским рукописям XVI–XIX вв.: свт. Савва и Арсений*: дис. канд. иск. : 17.00.02, науч. рук. Ю. К. Евдокимова, РАМ. — Москва, 2002.

227. E. Jeffreys, J. F. Haldon, R. Cormack, *The Oxford Handbook of Byzantine Studies,* Oxford: Oxford University Press, 2008.
228. А. Джурова, К. Станчев, М. Япунджич, *Опис на славянските ръкописи във Ватиканската библиотека*, София: Издательство "Свят", 1985.
229. А. Джурова, К. Станчев и V. Poggi, *Описание славянских рукописей Папского восточного института в Риме,* Roma: Pontificio Istituto Orientale, 1997.
230. Я.Н. Щапов, *Собрание И.Я. Лукашевича и Н.А. Маркевича. Описание,* Москва: Отд. рукописей ГБЛ, 1959.
231. П. J. Шафарик, Рукописни споменици Сербаља, *Сербски летопис =Летопис Матице српске 74* (1846), 142–145.
232. Е. Шацкий, *Утопия и традиция*, Пер. с польского, Москва: Прогресс, 1990.
233. U. Schaefer, Alterities: On Methodology in Medieval Literary Studies. *Oral Tradition,* 8/1, 1993, 187–214.
234. И. Шпадијер, Проблем жанра у средњовјековној књижевности, *Књижевна историја*, XXVIII, 100, Београд 1996, 365–373.
235. И. Шпадијер, Култ светитеља и настанак службе, *Зборник Матице српске за славистику,* 53, 1997, 80–85.
236. И. Шпадијер, *Светогорска баштина*, Чигоја штампа: Београд 2014.
237. И. Шпадијер, В. Тријић, З. Ракић, З. Ранковић, *Српске рукописне књиге у Чешкој*, Београд: Библиотека Српске патријаршије, 2015.
238. И. Шпадијер, *Почеци српске химнографије: Савина Служба Светом Симеону,* Београд: Чигоја штампа, 2019.
239. Љ. Штављанин-Ђорђевић, М. Гроздановић-Пајић и Л. Цернић, *Опис ћирилских рукописа Народне библиотеке Србије,* Београд: НБС, 1986.
240. Љ. Штављанин-Ђорђевић, Нови ћирилски рукописи у збирци Народне библиотеке Србије, *Археографски прилози 10/11* (1988/1989), 61–69.
241. H. A. Wegman, *Christian Worship in East and West: A Study Guide to Liturgical History*, New York: Pueblo Pub. Co, 1985.
242. E. Wellesz, *A History of Byzantine Music and Hymnography*, Oxford: Clarendon Press, 1961.

- циљеви истраживања

Сврха истраживања кандидата Александре Ивановић јесте археографски опис целокупног словенског рукописног наслеђа црквене поезије посвећене кнезу Лазару, као и поетичко проучавање и сагледавање ових књижевних дела унутар целине српске средњовековне химнографије. Тумачење песничког лика једне од најзначајнијих симболичких фигура српског средњовековља има за циљ стицање ширих увида у природу старе српске поезије, њене литерарности, као и места у савременој књижевној историји.

Имајући у виду да српска средњовековна химнографија из византијске поезије наслеђује многе античке и библијске топосе, један од циљева истраживања јесте и целовитије тумачење улоге топике у грађењу химнографског лика кнеза Лазара. Овај циљ се ослања на хипотезу о укрштању различитих хагиотипова – мученика, светог ратника, апостола и аскете – у лику средњовековног владара као идеалног хришћанина. Проучавање химнографских топоса тако би црквену поезију о кнезу Лазару поставило у поредбени контекст са могућим византијским песничким узорима. Будући да је реч о

црквеној поезији која настаје крајем XIV века, херменеутички приступ Служби има за циљ да осветли и дотадашњи књижевноисторијски развој оригиналне српске химнографије.

Циљ обухватног изучавања свих јужнословенских и источнословенских рукописа састојао би се у систематизацији редакцијских и правописних разлика насталих током нешто више од четири века, из чега би проистекли нови увиди о међусловенским културним и књижевним везама.

Хипотезе

Неке од хипотеза овако замишљеног истраживања биле би:

- Основна хипотеза истраживања јесте да се формирање празника светог кнеза Лазара може пратити етапно, најпре у поменима и белешкама у месецословима богослужбених књига, а затим и појављивањем појединачних песама које би упућивале на обликовање Службе светом кнезу Лазару. Анализа богослужбених зборника послужила би тако класификацији, датирању и атрибуцији свих постојећих песничких облика у дијахронијском низу од краја XIV до XIX века.
- Друга хипотеза односи се на прослављање празника светог кнеза Лазара у средњовековној Русији од средине XVI века, када се претпоставља да је хиландарски игуман Пајсије однео рукопис Службе у Москву. Прегледање описа, инвентара и самих збирки ћирилских рукописа у Русији употпунило би слику о култу светог кнеза Лазара изван граница српске средњовековне државе.
- Закључна хипотеза истраживања била би да је средњовековну поезију могуће тумачити као литургијски и песнички догађај, истовремену књижевну мимезу светости, анамнезу и подсећање на остварени идеал, као и песнички продужетак и егзегезу библијских и патристичких текстова.

На основу напред наведених циљева и радних хипотеза овог истраживања, могуће је очекивати следеће резултате:

- дисертација ће садржати обухватно истраживање комплетне рукописне грађе и текстолошко утврђивање генезе култних текстова посвећених светом кнезу Лазару (служби, житија и похвала);
- На примеру Службе светом кнезу Лазару биће испитана и примена нових технологија и метода у текстолошком проучавању старе српске књижевности.
- феноменолошко тумачење поезије водиће ка анализи поетског ритма и цезуре, смисла литургијског „ја“ и „ми“, као и „данас“ и „сада“, субјективности и темпоралности која је уписана у химнографске саставе;
- разумевање специфичне средњовековне концепције песништва уједно би одредило однос жанра службе према житију и похвали, али и молитви, тужбалици, и другим средњовековним врстама;
- Завршни циљ на ширем плану јесте самеравање средњовековног песништва и савремених књижевнотеоријских промишљања поезије и лирике. У том светлу, очекивани резултат је продубљеније разумевање система жанрова и поетике старе српске књижевности, као и рецепције средњовековне српске поезије у потоњим епохама.

План рада и методе истраживања

Истраживање ће се одвијати у неколико фаза:

I Прва фаза рада подразумева састављање поузданог и целовитог пописа археографског наслеђа црквене поезије посвећене кнезу Лазару. Мада су одређена издања и делимични прегледи српскословенских преписа Службе већ објављени, богата рукописна традиција овог текста није сагледана у пуном обиму. Стога је потребно сачинити нову листу и класификацију свих до данас сачуваних преписа у рукописним збиркама у Србији, на Балкану и широм Европе. Почетни корак састојао би се тако у прегледању постојећих каталога, описа, али и самих збирки јужнословенских и источнословенских ћирилских рукописа у земљи и иностранству. Најпре би се бележили помени празника светог кнеза у месецословима богослужбених књига (апостола и праксапостола, четворојеванђеља и изборних јеванђеља, требника, часослова, типика и других зборника). Затим би пажња била усмерена на појаву појединачних тропара, стихира и кондака посвећених светом кнезу, који би упућивали на процес обликовања службе (прегледали би се нарочито месецослови, псалтири с последовањем, тропарници, богородичници, молитвеници, али и други литургијски зборници). Најзад, у минејима и србљацима трагало би се за целовитим текстом Службе. Након пописивања, прешло би се на класификацију преписа, хронолошку систематизацију и могућу атрибуцију. Праћење дијахронијског лука од првих помена и најстаријих примера песничких облика, све до рукописа који садрже комплетни текст Службе (у различитим варијантама и редакцијама), разјаснило би ширење и јачање култа светог кнеза у средњовековној Србији и изван њених граница, а тиме и химнографско усложњавање његовог лика. Археографско истраживање свих сачуваних преписа ослањало би се на методе традиционалне словенске археографије, али и нових, дигиталних токова ове дисциплине (коришћење савремених софтвера и база података за утврђивање места и времена настанка преписа, као и индивидуалних дуктуса, тзв. руку писара).

II Археографска студија представљала би основу за другу фазу рада – израду критичког издања Службе. Издање би пратио превод целовитог литургијског мозаика Службе на савремени српски језик, а нарочита пажња у издавању и графичком представљању песама била би поклоњена питању пунктуације, обликовању стиха односно колона – ритмичких и музичких целина поетског текста. Испитивање улоге тачака и зареза у изворном тексту – као и тражење адекватног преводилачког решења за савремено представљање цезура и опкорачења – одвијало би се на рубовима две дисциплине, поетике и текстологије. Ова фаза истраживања представљала би увод у промишљање рецепције средњовековне химнографије у савременој књижевној теорији и историји.

III Након темељног упознавања са изворним текстом и ритмичким правилностима Службе (и у том кључу, њеног поређења са византијским узорима и савременим концепцијама песништва), прешло би се на истраживање топике као важног чиниоца у изградњи Лазаревог химнографског лика. Трећа фаза рада подразумевала би темељну класификацију свих византијских, библијских и античких топоса у Служби, као и тумачење њихове везе са одговарајућим типовима светости, односно хагиотипом мученика, светог ратника, епископа или аскете. Каталог топоса био би допуњен анализом односа Службе према узорним византијским, библијским и патристичким текстовима, али и према оригиналној словенској химнографији и старој српској поезији

XIII и XIV века. Тиме би био сагледан континуитет топике српске химнографије, питање њене оригиналности и стваралачких трансформација наслеђених облика. Своје основно методолошко упориште ова фаза истраживања имала би у реторичком схватању топике и тополошкој методи Е. Р. Курцијуса. Топоси би такође били тумачени у светлу филозофског и књижевног концепта мимезе – основна премиса ове етапе рада јесте да лик светог кнеза настаје као песничко и литургијско уподобљавање идеалу, и да он сам представља књижевни узор за даље подражавање.

IV Последња фаза рада подразумевала би испитивање места Службе у целини средњовековне књижевности посвећене кнезу Лазару. У оквирима великог наратива о Косовском боју, мученичком страдању кнеза и његових ратника, разматрао би се однос службе према другим најранијим косовским списима, превасходно житију и похвали. Поредбени контекст омогућио би прецизније књижевнотеоријско дефинисање жанра службе, нарочито с обзиром на опсег појмова поезија, лирика, нарација и реторика. Промишљање жанра са становишта филозофије песништва у овој етапи рада било би повезано са савременим теолошким и феноменолошким приступима богослужењу – пре свега, са идејом литургијског субјекта и догађајности. Култ кнеза Лазара тако би се тумачио у кључу богослужбеног обликовања колективног идентитета и културног памћења. Осветљавање значаја симболичке фигуре владара-мученика за саморазумевање и формирање националног, религијског и других идентитета (како српског тако и ширег, словенског), отвара и могућност за успостављање паралела између писане и усмене традиције о кнезу Лазару, али и њихове рецепције у потоњим епохама. Закључна етапа рада на истраживању Службе тако би обухватала шире књижевноисторијске и поетичке закључке о месту химнографских састава посвећених кнезу Лазару у целини српске књижевности.

У дисертацији поступно ће бити коришћене различите методе: археографско-текстолошка, поетичка, херменеутичка, историјска и теоријска, које једна другу условљавају и једна из друге произлазе. Понуђени прелиминарни списак стручне литературе због тога садржи радове из веома различитих области, а у току истраживања он ће бити допуњаван и радовима из осталих значајних грана медиевистике.

VII ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ И КАНДИДАТА

На основу наведених података о кандидату, Комисија констатује да је кандидат **мастер Александра Ивановић** подобан за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија констатује да је предложена тема подобна за израду докторске дисертације у областима: **српска књижевност, средњовековна књижевност, византијска химнографија, словенска рукописна традиција.**

На основу наведених података о предложеном ментору, Комисија констатује да је **др Ирена Шпадијер, редовни професор** подобна за ментора предложене докторске дисертације.

На основу изнетог, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидата **мастера Александре Ивановић** и предложене теме докторске дисертације

„Химнографски лик кнеза Лазара у словенској рукописној традицији”,

а да се за ментора именује **др Ирена Шпадијер, редовни професор на Катедри за српску књижевност са јужнословенским књижевностима** Филолошког факултета у Београду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1._____
др Зорица Витић, ванредни професор
(председник Комисије)

2._____
др Светлана Томин, редовни професор

3._____
др Татјана Суботин-Голубовић,
редовни професор